

KÖNYVSZEMLE

MAXIM GORKIJ

GYERMEKÉVEIM

Maxim Gorkij több kötetben foglalkozott saját életével (GYERMEKÉVEIM, VISSZAEMLEKEZÉSEIM, EGYETEMEIM) és ezek az önvallomások egészen különleges helyet revelálnak a nagy orosz író művészetében. A multból felmerül egy arc: előbb egy kisgyermeké, aztán a férfivé érett országjáróé: kicsit csavargó, nagyon bölcs és élesszemű megfigyelő; míg végül az arcvonások megkeményednek, megmerevednek — és elénkerül az összevont szemöldök, a nyerges tömpe orr, a lecsüngő bajusz, amely alatt hátranyomuló homlok pontosan ellentéte a művésztől vallott külsőleges fogalmaknak — s mégis a legnagyobb realista regényíró lelkét sugározza. Felmerül egy arc a multból és ezeknek a könyveknek lapjain, amelyben önvallomást tesz életéről vele kilépnek, elénklépnek a századvég Oroszországának szédítő mélységei — a hatalmas emberkatalan változatban soha ki nem fogyó alakjai. Aki ezeket a megrázóan mély és megdöbbentően őszinte sorokat végigolvassa — ahogy az író a maga fizikai és lelki életén keresztül felidézi és a valóságba ülteti alakjait — egyben bepillantást nyer talán egész korszakunk legtagasabb írói lélek műhelyébe. Ezeknek a nyersen tülekedő hűsből és vérből kiformált szoboralakoknak lett aztán döntő szerepük

Gorkij hatalmasarányú művészetének teljes benépesítésében. Azért mondtam, hogy az önvallomásoknak különleges szerepük van, mert soha művészember nem tudott ennyire őszinte lenni és nem tudta alakjait magánál a forrásnál így bemutatni, a műhely legmélyén, ahol a művész egyedül marad alakjaival és — önmagával. De ebben a magábahajlásban már benne remeg a későbbi harcos és forradalmár — csak válogatnia kell maga körül az alakokban.

Ennek a hatalmas könyv-trilógiának első részét, a GYERMEKÉVEIM-et adta most ki a Testvériség-Egység kiadóvállalat. S az analógia már ebből a könyvből is adódik: az elárvult gyerek első volgai hajóútja már magában hordja Gorkij valamennyi volgai történetét, Foma Gordjejevet éppen úgy mint megannyi hajóst, aki az ő művészetének szárnyain útrakelt; nagyanyjának erős, bizakodó nagy türése mi lenne más, mint «Az anya» örök alakja — de az utóbbi már átélte a forradalom olvadó acéltüzét. És a város, amelybe Gorkijt viszik és ahol felnő, mi lenne más, mint számtalanszor visszatérő sok városképe ott a nagy szteppék szélén, Ázsia határán? Így követhetjük pontosan a képeket — a nemesuraktól való idegenkedés és ösztönös választóvonal gyermekkorában nyomta rá a bélyeget, a babonás, vad és szenvedélyes külváros alakjai tovább lobognak művészetében — típusok lesznek, a levegő sűrűsödik körül

löttük, öntudatra érlelődnek s végül — ők lesznek maga a forradalom.

Nagy és mély, örök emberi könyv ez. Páratlan, egyszerű és sallangmentes írásművészet diadala.

Majtényi Mihály

KALÁSZOK

A Szuboticei Kul'üregyesü'tetek Szövevsége
kiadása 1951

Talán meglepetést jelent e könyv megjelenése azok számára, akik nem tudtak az előkészületekről, azonban reméljük, hogy a meglepetés kellemes. E verseskötet megjelenését elsősorban az egyre terbélyesedő és kibontakozó jugoszláviai magyar irodalom fontos eseményeként kell elkönyvelnünk és üdvözlönnünk. Mégegy bizonyítéka e könyv megjelenése annak a következetes és igazságos kultúrpolitikának hazánkban, amely a nemzeti kisebbségek számára is minden lehetőséget megad a kulturális fejlődésre, sőt ezt egyenesen elő is segíti. Bizonyítja ez az esemény azt is, hogy a jugoszláviai magyar irodalom nem üvegházban kitenyészett virág, hanem ez az irodalom él, fejlődik és állandóan új hajtásokkal gazdagodik. Egyik értékes és komoly hajtása ez a kis kötet is. Nálunk nemcsak egyetlen kultúr-központ van, amely folyóiratok köré gyűjti a tevékeny költőket, hanem amint látjuk, a magyar íróknak Szubotícán is van klubjuk, amely most már azzal is dicsekedhet, hogy önálló kiadványt bocsát az olvasók rendelkezésére — egyelőre verseskötetet, nemsokára pedig prózait is.

Amikor e kötet jelentőségét és célját akarjuk meghatározni, az összes lehetséges félreértések elkerülése céljából világítsunk rá

mégegy dologra. Nem olyan versírók jelennek meg e kötetben, akik talán nem juthatnának szóhoz a magyarság irodalmi folyóiratában, vagy akiket nem »fogadna be« a hivatalos jugoszláviai magyar irodalom fóruma. Ha a szerzők neveit elolvassuk, mindjárt eloszlik ez a kételyünk, mert először Csépe Imrével találkozunk, akinek önálló verseskötetét adta ki a »Testvériség-Egység« könyvkiadó vállalat, sőt most második ilyen kötete van készülőben. Kopeczky László a HÍD legutóbbi irodalmi pályázatán nyert díjat; Urbán verseivel szintén naponta találkozhatunk a HÍD, Magyar Szó, Új falu stb. lapok hasábjain. Stadler Aurélnak szintén önálló kötete van, Zákány Antal neve pedig ugyancsak lapjainkból ismeretes, mint Sebestyén Mátyásé is. Amint látjuk tehát, a kötetet nem ilyen szükséglet váltotta ki, ami kétségkívül beteges jelenség volna, hanem ellenkezőleg: igen egészséges törekvés talált itt kifejezésre és szerencsés megoldásra. A jugoszláviai magyar irodalom állandó fejlődése idézte elő azt a helyzetet, hogy az egyetlen irodalmi folyóirat és könyvkiadó vállalat már-már szűknek és elégtelennek bizonyul ahhoz, hogy az egyre több író és költő számára lehetővé tegye a közönséggel való szoros kapcsolat fenntartását. E könyv megjelenését tehát úgy kell tekintenünk, mint egy új lehetőség megtalálását és kiaknázását a közönséggel való minél szorosabb kapcsolat megteremtése és elmélyítése céljából.

Kíséreljük most meg néhány szóban közelebbről is ismertetni e kötetet, helyesebben az abban élénk álló költőket és verseiket. A legismertebb közülök Csépe Imre, akinek versei kétségkívül legfőbb értékét is jelentik a kötetnek. Legnagyobbrészt megszokott és szeretett tárgya körül mozog; a vajdasági szegényparaszt és napszamos évszázados nyomorúságát